הלכה · משנה תורה · מפרשים · קרית ספר · ספר מדע

קרית ספר על משנה תורה, הלכות תשובה

רבי משה ב"ר יוסף מטראני [המבי"ט]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קרית ספר על משנה תורה, הלכות תשובה

רבי משה ב"ר יוסף מטראני [המבי"ט]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קרית-ספר-על-משנה-תורה-הלכות-תשובה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 5
הלכה ג 6
הלכה ד 6
פרק ב 7
הלכה א 7
הלכה ב 7
הלכה ג 7
הלכה ד 7
הלכה ה 8
הלכה ו 8
הלכה ז 8
הלכה ט 8
הלכה יא 9

פרק א

הלכה א

מצוה טז שישוב החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה. התשובה והוידוי מצוה אחד היא שאין וידוי בלי תשובה כי מי שמתודה ואינו גומר בלבו לשוב מחטאתו הוא כטובל ושרץ בידו והוידוי הוא גמר התשובה אע"ג דמשהרהר תשובה בלבו נקרא צדיק גמור [מדכתיב עונה בה (במדבר טו, לא) בזמן שעונה בה שלא הרהר תשובה בלבו ונפשו] אפילו הכי לא הוי תשובה מצוה בפני עצמה אלא עם הוידוי שהוא גמר התשובה וכל מצות שבתורה בין עשה בין לא תעשה אם עבר אדם על אחד מהם בין בזדון בין בשגגה כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני האל ברוך הוא שנא' איש או אשה כי יעשו מכל חטאת וגו' והתודו את חטאתם אשר עשו זה וידוי דברים והוא מצות עשה ודרשו במכילתא את חטאתו לרבות מצות לא תעשה עשו לרבות מצות עשה ונאמר מכל חטאת האדם אלו מצות שבינו לבין חברו על הגניבות ועל הגזילות ועל לשון הרע למעול מעל לרבות הנשבע לשקר והמקלל ואשמה לרבות כל חייבי מיתות הא למדנו וידוי לכל מיני עונות גדולים וקטנים ואפילו מצות עשה יכול בזמן שהם מביאים קרבן הם מתודים ובזמן שאין מביאים אין מתודין ת"ל דבר אל בני ישראל והתודו ומנין אף בגלות ת"ל והתודו את עונם ואת עון אבותם דהאי קרא בגלות הוא דכתיב. כיצד מתודין אנא ה' חטאתי עויתי פשעתי דעונות אלו הזדונות וכן הוא אומר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה ופשעים אלו המרדים וכן הוא אומר מלך מואב פשע בי וחטאות אלו השגגות וכן הוא אומר נפש כי תחטא בשגגה ואי נושא עון ופשע וחטאה הוי סדר וידוי מאחר שהתודה (על) הזדונות ועל המרדים למה חוזר ומתודה על השגגות אם על זדונות מחלו לו אין צריך לבקש על השגגות אלא מהו שאמר משה עון ופשע וחטאה אמר משה רבונו של עולם עשה להם זדונות כשגגות והכי קאמר נושא עון ופשע כחטאה שהתודה קודם וא"כ סדר וידוי חטאתי עויתי פשעתי וכן בדוד הוא אומר חטאנו עם אבותינו העוינו והרשענו וזהו עיקרו של וידוי וכן בעלי חטאות ואשמות בעת שמביאין קרבנותיהם על שגגתן או על זדונן אין מתכפר להם בקרבנם עד שיעשו תשובה ויתודו וידוי דברים שנאמר והתודה אשר חטא עליה וכן כל מחויבי מיתות ב"ד או מלקיות אין מתכפר להן במיתתן או בלקייתן עד שיעשו תשובה ויתודו כמו שנלמד מפסוק ואשמה הנפש וגו' וגם מביא ראיה במשנת סנהדרין מעכן שנאמר בני שים נא כבוד וגו' ותן לו תודה ויאמר אנכי חטאתי וכזאת וכזאת עשיתי ומנין שכפר לו וידוייו שנא' ויאמר יהושע למה עכרתנו יעכרך ה' היום הזה היום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם

הבא. וכן החובל בחברו והמזיק ממונו אע"פ שישלם לו מה שהוא חייב לו אינו מתכפר עד שיתודה וישוב מלעשות כזה לעולם שנאמר מכל חטאת האדם אלו גזלות וגנבות שצריך וידוי.

הלכה ב

שעיר המשתלח לפי שהוא כפרה על כל ישראל כ"ג מתודה עליו על לשון כל ישראל שנאמר והתודה עליו את כל עונות בני ישראל וגו'. שעיר המשתלח מכפר על כל עבירות שבתורה דכתיב את כל עונות ואת כל פשעיהם לכל חטאתם בין שעבר בזדון בעבירות שאינו חייב עליהן קרבן במזיד ובדלא אתרו ביה דאלו אתרו ביה לא נפטר מידי מיתה ומלקות והאי מילתא גמרינן לה מקרא דכל חטאתם לפני ה' וכתבו בתוספות דשבועות דבשעיר המשתלח איירי קרא וגו' דמשתעי בשוגג וקאמר לפני ה' דמשמע דחטאים דאין מכיר בו אלא ה' הוא דיום הכיפורים מכפר אבל מכיר בו החוטא אינו מתכפר עד שיביא חטאתו מכאן אמרו חייבי חטאות ואשמות וודאין שעבר עליהם יום הכיפורים חייבים וחייבי אשמות תלוין פטורין דהיינו לפני ה' ומדבשוגג לא פטר יום כיפור אלא אאינו חייב קרבן וודאי אלא תלוי הכי נמי במזיד לא פטר וכפר יום כיפור אלא אאינו חייב קרבן ואינו חייב מיתת ומלקות אע"ג דהוי מזיד דפשעים קאמר רחמנא ובין בשוגג בדבר שאין שגגתו חטאת כדפ' אלא אשם תלוי בין שנודע לו ספקו שידע שבא לידו ספק חלב בין שלא נודע לו לפני יום הכיפורים שבא לידי ספק חלב הכל מתכפר לו בשעיר המשתלח ביום הכיפורים כך נראה אוקמא דכריתות פ"ו והוא שעשה תשובה על המזיד דכתיב והתודה עליו וגו' אבל אם לא עשה תשובה אין השעיר מכפר לו אלא על הקלות ומה הן הקלות ומה הן החמורות החמורות הן שחייבין עליהן כריתות או מיתות ב"ד ושבועת שוא ושקר אע"פ שאינה בהם כרת הרי הן חמורות ושאר מצות לא תעשה ומצות עשה שאין בהם כרת הן הקלות ויום כיפור מכפר עליהן בלא תשובה דבכריתות כתיב הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה הכרת לפני יום הכיפורים תכרת לאחר יום הכיפורים והיינו בזמן שעונה בה כלומר שלא חזר בתשובה הא חזר בתשובה דאין עונה בה יום כיפור מכפר והוא דלא חייב קרבן וודאי ולא מיתת בית דין וזהו בכריתות אבל בשאר מצות לא איירי קרא ואף בלא תשובה מכפר יום כיפור ושבועת שוא ושקר הן חמורות נמי דכתיב ונקה לא ינקה ואי אפשר לומר נקה שכבר נאמר לא ינקה ואי אפשר לומר לא ינקה שכבר נאמר נקה הא כיצד מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינם שבים ובשבועה כתיב לא ינקה לחודיה דמשמע דאפילו בתשובה לא ינקה אלא תשובה עם יום הכיפורים.

הלכה ג

בזמן שאין בית המקדש קיים ואין מזבח כפרה אין שם אלא תשובה דמצות תשובה ווידוי אינה תלויה בבית. התשובה מכפרת על כל העבירות אפילו רשע כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו שום דבר מרשעו שנא' ורשעת הרשע לא יכשל בה וגו' והיינו כלפי שמיא דמקרבן ומיתה לא מיפטר בתשובה ועצמו של יום כיפור מכפר לשבי' שנאמר כי ביום הזה וגו' וכתיב אך בעשור לחודש יום כיפורים הוא לכפר וגו' אך חלק יום כיפורים הוא לשבים ולא לשאינם שבים.

הלכה ד

אע"פ שהתשובה מכפרת על הכל כלפי שמיא ועצמו של יום הכיפורים מכפר אשם תלוי נמי כדילפינן בשעיר המשתלח דאכל מאי דמכפר שעיר נראה דמכפר עצומו של יום מדתניא חומר בשעיר המשתלח מיום כיפור דשעיר המשתלח מכפר מיד ויום כיפור אינו מכפר עד שתחשך וחומר ביום כיפור מבשעיר שיום כיפור מכפר בלא קרבן מה שאין כן בשעיר משמע דאכל מאי דמכפר שעיר מכפר עצומו של יום דאי לאו הכי לימא חומר בשעיר דמכפר יותר ממה שמכפר כיפור אלא משמע דהם שווים אלא כשאין שבים דגלי רחמנא ביום כיפור אך חלק וגו'. יש עבירות שהן מתכפרין לשעתן בתשובה ויש עבירות שאין מתכפרין אלא לאחר זמן התשובה כיצד מצות עשה שאין בה כרת אם עשה תשובה לא זז משם עד שמוחלין לו שנאמר שובו בנים שובבים ארפה וגו'. עבר על מצות לא תעשה שאין בה כרת (ודאי) ולא מיתת ב"ד ועשה תשובה תשובה תולה ויום כיפורים מכפר ובאלו נאמר כי ביום הזה יכפר וגו'. עבר על מצות לא תעשה דכריתות ומיתות ב"ד במזיד דאינו חייב חטאת ולא אתרו ביה דאינו חייב מיתה ועשה תשובה תשובה וי"ה ויסורין ממרקין דאע"ג דבשעיר משתלח מכפר אכריתות ומיתות ב"ד כשעשה תשובה היינו משום דבקלות לא בעי תשובה בשעיר המשתלח אבל ביום כיפורים לכולהו בעי תשובה דאך חלק כתיב משום הכי אחמורות שהן כריתות ומיתות ב"ד לא גמירא כפרה עם התשובה אלא עד דאתו עליה יסורין שנאמר ופקדתי בשבט פשעם וגו' בד"א בשלא חלל את ה' אבל חלל ה' אף ע"פ שעשה תשובה והגיע יום כיפור והוא עומד בתשובתו ובאו עליו יסורין אין מתכפר לו כפרה גמורה עד שימות וכולם תולין ומיתה מכפרת שנאמר ונגלה באזני וגו' אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון:

פרק ב

הלכה א

אי זו היא תשובה גמורה זה שבא בידו דבר שעבר בו ואיפשר בידו לעשותו ופירש ולא עשה מפני התשובה לא מיראה ולא מכשלון כח זהו שאמר שלמה וזכור את בוראך בימי בחורותיך ואם לא שב אלא בימי זקנותו ובעת שאי אפשר לו לעשותו מה שהיה עושה אף על פי שאינה תשובה מעולה מועלת היא לו ובעל תשובה הוא אפילו עבר כל ימיו ולא עשה תשובה עד יום מיתתו ומת בתשובתו כל עונותיו נמחלים שנאמר עד אשר לא תחשך השמש והאור והירח וגו' שהוא יום המיתה מכלל שאם זכר בוראו קודם ושב קודם שימות נסלח לו.

הלכה ב

ומה היא התשובה היא שיעזוב החוטא חטאו ויסירנו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד שנאמר יעזוב רשע דרכו וגו' וכן יתנחם על שעבר שנא' כי אחרי שובי נחמתי ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר ולא נאמר עוד אלהינו וגו' וצריך להתודות בשפתיו ולומר ענינות אלו שגמר בלבו שנאמר קחו עמכם דברים ושובו וגו'.

הלכה ג

וכל המתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב החטא הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו שאין הטבילה מועלת לו עד שישליך השרץ שנאמר ומודה ועוזב ירוחם וכתיב נשא לבבינו אל כפים וגו'. וצריך לפרוט את החטא שנאמר אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב.

הלכה ד

התשובה להיות השב צועק תמיד לפני ה' בבכי ובתחנונים דכתיב ויצעקו אל ה' בצר להם וגו' וממצוקותיהם יוציאם ועושה צדקה כפי כוחו דכתיב וצדקה תציל ממות ומתרחק הרבה מן הדבר שחטא בו ומשנה מעשיו כלם לטובה דכתיב וירא אלהים את מעשיהם וכתיב וינחם אלהים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה ומשנה שמו כלומר אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותם המעשים דכתיב שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה וכתיב וברכתי אותה וגם נתתי ממנה לך בן וגולה ממקומו שגלות מכפרת עון דכתיב לך לך מארצך וגו' והדר ואעשך לגוי גדול.

הלכה ה

ושבח גדול לשב שיתודה ברבים ויודיע פשעיו להם ומגלה עבירות שבינו לבין חבירו לאחרים ואומר אמנם חטאתי לפלוני ועשיתי לו כך וכך והריני שב ומתנחם וכל המתגאה ואינו מודיע אלא מכסה פשעיו אין תשובתו גמורה שנאמר מכסה פשעיו לא יצליח בד"א בעבירות שבין אדם לחבירו אבל בעבירות שבין אדם למקום אינו צריך לפרסם עצמו ועזות פנים היא לו אם גלם אלא שב לפני האל ב"ה ופורט חטאיו לפניו ומתודה עליהם לפני רבים סתם וטוב היא לו שלא נתגלה חטאו שנאמר אשרי נשוי פשע וגו'.

הלכה ו

אף על פי שהתשובה יפה לעולם בעשרת ימים שבין ר"ה ליום כיפור היא יפה ומתקבלת יותר היא מיד שנאמר דרשו ה' בהמצאו וגו' וזהו ביחיד אבל ציבור כל זמן שעושים תשובה וצועקים בלב שלם הם נענים שנאמר מי כה' אלהינו בכל קראינו אליו.

הלכה ז

יום הכיפורים הוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים והוא קץ מחילה וסליחה לישראל שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם וגו'. ומצות וידוי יום הכיפורים שיתחיל מערב היום קודם שיאכל שמא יחנק בסעודה קודם שיתודה דוידוי דיום כיפור הוא מדאוריתא כדאמר לעיל דאין עצומו של יום מכפר כי אם לשבים ולהכי חששו חכמים שמא יחנק ונמצא שמת בלא וידוי דהיינו תשובה ועשרה וידוין הן כנגד עשרה פעמים שמזכיר כהן גדול את ה' ביום הכיפורים. ועבירות שהתודה ביום כיפור זה חוזר ומתודה עליהם ביום הכיפורים אחר אף על פי שהוא עומד בתשובתו שנאמר כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד.

הלכה ט

אין התשובה ויום הכיפורים מכפרים אלא על עבירות שבין אדם למקום כגון מי שאכל דבר איסור או בעל בעילה אסורה וכיוצא בזה אבל עבירות שבין אדם לחבירו כגון החובל את חבירו או המקללו או גוזלו וכיוצא בהן אין נמחל לעולם עד שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו וירצהו דכתיב אם יחטא איש לאיש ופללו לחבירו ורצהו אז האלהים ימחול לו ואם לה' יחטא מי יתפלל בעדו אם אינו שב מעבירות שבידו אפילו לא הקניט את חבירו אלא בדברים צריך לפייסו דכתיב בני אם ערבת וגו' נוקשת באמרי פיך לך התרפס התר לו פסת יד ופרע לו ואם בדברים הקנטת אותו רהב רעיך לבקש הימנו מחילה הרבה רעים דרעיך מלא כתיב לא רצה חבירו למחול לו מביא לו שורה של שלשה בני אדם

מריעיו ופוגעין בו ומבקשים ממנו לא נתרצה להם מביא לו שורה שניה ושלישית דכתיב ישור על אנשים וישור לשון שורה ואין שורה פחותה משלשה אנשים וכתיב חטאתי הרי פעם אחד וישר העויתי הרי שנים ולא שוה לי הרי שלשה לא רצה מניחו והולך לו וזה שלא מחל הוא החוטא ואם היה רבו הולך ובא אפילו אלף פעמים דכתיב אנא שא נא ועתה שא נא ואין נא אלא לשון בקשה הרי ג' פעמים והיינו בחבירו דומיא דאחי יוסף עמו אבל ברבו אפילו עד מאה. ואסור לו לאדם להיות אכזרי ולא יתפייס אלא יהא נוח לרצות וקשה לכעוס וכשמבקש ממנו החוטא למחול מוחל בלב שלם ובנפש חפצה ואפילו הצר לו הרבה וזה דרכם של זרע ישראל ולבם הנכון אבל הגוים ערלי לב עברתם שמורה נצח וכן הוא אומר וגבעונים לא מבני ישראל המה.

הלכה יא

החוטא לחבירו ומת חבירו קודם שישאל ממנו מחילה מביא עשרה בני אדם ומעמידם על קברו ויאמר לפניהם חטאתי לאלהי ישראל ולפלוני זה שחטאתי לו בכך כדי שיכנע לבו ויהא הליכתו לקברו חלף ביתו בחייו ובעשרה כנגד ג' שורות והוא ואם היה חייב לו מעות יחזירו ליורשים דהא אינהו ירתי ליה לא היה יודע לו יורשים מניחו בב"ד ויתודה כגר שאין לו יורשים דכתיב ביה האשם המושב לה' לכהן וגו' כדי שלא יהא הגזל בידו ויוכל להתודות כל הדברים האלו הכתובים בשאר ח' הפרקים כלם דבר תורה ומעיקרי הדת הם ורובם נכללים במצות התשובה ומהם במצות אהבת ה' ויראתו ולא העתקנום כי אין להוסיף עליהם ומהם אין לגרוע והם ענינים תלוים בדעות להיישיר המעשה נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת: